

SISTEME DEFENSIVE DACICE ÎN DEPRESIUNEA ȘIMLEULUI (JUD. SĂLAJ)

Horea Pop

Studierea Latène-ului târziu în județul Sălaj a coincis cronologic cu declanșarea, pe scară largă, a cercetărilor arheologice sistematice în anumite puncte de interes deosebit. Primele investigații arheologice sistematice, privind epoca dacică clasică în Sălaj, au vizat situl de pe Măgura Moigradului care a fost cercetat în anii 1958-1959, colectivul de atunci susținând existența unei necropole pe platoul superior al dealului¹.

În urmă cu 20 de ani literatura istorică de specialitate s-a îmbogățit prin apariția singurei monografii dedicate unui sit arheologic Latène din județul Sălaj. Este vorba despre „Cetatea dacică de la Marca” investigată sistematic de către S. Dumitrascu și V. Lucăcel².

Studiile ulterioare privind Latène-ul pe teritoriul Sălajului au vizat repertorierea punctelor cu descoperiri de această epocă³, puncte care au ajuns în număr de cca. 40 (pl. 1) răspândite pe întreg teritoriul județului, cu o densitate sporită vizibilă în Depresiunea Șimleului. Clar delimitată, constituindu-se ca o unitate geografică distinctă, depresiunea⁴ cuprinde zonele bazinelor râurilor Crasna și Barcău pe cursul superior și mijlociu al acestora. Limitată la SV-S și SE de Munții Plopiș și Meseș, iar la N de complexul de dealuri ce formează Măgura Șimleului, Depresiunea Șimleului ni se prezintă ca un teritoriu apărat natural de culmi ce depășesc nu arareori 600 m, intrările în acest teritoriu practicându-se numai prin anumite puncte săpate de ape: la V Valea Barcăului în punctul Marca – Porț; la N râul Crasna în zona Șimineului; la E Valea Ortelecului în punctul Moigrad – „La Strâmtură”⁵; la S Valea Ragului în zona Stârciului și în tot S din nou Barcăul în zona Tusei (pl. 1).

---

1. M. Macrea, D. Protase, M. Rusu, in: Materiale, VII, 1960, p. 361-391; M. Macrea, M. Rusu, I. Mitrofan, in: Materiale, VIII, 1962, p. 486-504.

2. S. Dumitrascu, V. Lucăcel, **Cetatea dacică de la Marca**, Zalău, 1974,

3. Al. V. Matei, in: Acta MP., III, 1979, p. 11-40; Idem, in: Acta MP. X, 1986, p. 95-117; H. Pop, in: Acta MP. XVI, 1992, p. 129-138.

4. I. Mac și D.P. Idu, in: Geografia României, IV, 1992, p. 39-47; T. Morariu, V. Sorocovschi, **Județul Sălaj**, București, 1972, p. 9.

5. Poarta Meseșană nu face parte integrantă din Depresiunea Șimleului, dar dispunerea acesteia față de zona investigată și importanța strategică și economică a trecătoarei a determinat includerea microsistemului de fortificații de la Moigrad în sistemul defensiv dacic sesizat în jumătatea de vest a județului Sălaj.

Din cele 11 fortificații cunoscute pe teritoriul județului 10 se masează în Depresiunea descrisă anterior. Acest fapt, cât mai ales descoperirile anterioare accidentale, au determinat cercetarea amănunțită a unora dintre aceste puncte. Este foarte adevărat însă, că aceste cercetări sistematice de mare anvergură s-au limitat doar la câteva din aceste situri și anume: Marca – „Cetate”¹⁶; Moigrad – „Măgură”¹⁷; Șimleu-Silvaniei – „Cetate”¹⁸.

Pe baza acestor investigații arheologice vom încerca să conturăm ceea ce am numit sisteme defensive dacice în Depresiunea Șimleului.

Începem cu Marca unde, în urma campaniei arheologice din anul 1972, au fost identificate urmele unei fortificații dacice cu rol strict militar⁹. Fortificația de pe dealul „Cetate” constă în două valuri de pământ concentrice cu șanț în față, ridicată pe platoul superior al Muncelului, unul în apropierea celui alt (pl.2). Valurile au fost întărite cu o palisadă simplă, iar pentru sporirea rezistenței, în zona căii de acces, pe valul interior a fost ridicat un zid din lemn cu pământ și piatră, care funcționa simultan cu valul din față. Șanțul, săpat în micașistul locului, are o deschidere la gură de 1,5 m. și o adâncime de cca. 1 m., fiind situat la baza valului, la o distanță de 8-9 m. de palisadă (pl.3)¹⁰.

Fortificația închide o suprafață ovală mică cu diametrele de 100 x 40 m. În care a fost identificată o construcție mare din lemn cu pereții lutuiți, probabil baraca destinată garnizoanei¹¹. Distrugerea fortificației prin incendiere la cucerirea romană, a făcut posibilă conservarea specifică a unora dintre elementele de fortificare (miezul palisadei complexe, urme de stâlpi, valul roșu, arsura din șanț, etc.).

Despre elementele de fortificare ale Măgurii Moigradului nu s-a pomenit decât ocazional, poate datorită controverselor iscate de datarea acestora¹². Impozantul deal de natură vulcanică (altitudine maximă 514 m.) a fost fortificat în mai multe rânduri și în epoci diferite.

Începând cu anul 1984 (când cercetările arheologice au fost reluate la acest obiectiv) elementele sale de fortificație au fost sondate în 11 puncte corespunzând celor șase campanii arheologice care au vizat și acest aspect (pl.4.). Astfel cele 7 ha. ale platoului superior au fost împrejmuite cu un sistem

6. S. Dumitrașcu, V. Lucăcel, *Op. cit.*

7. M. Macrea și colab., *Op. cit.*; C. Daicovicu, in: *Dacia*, nr. VII-VIII 1937-1940, p. 323; Șt. Ferenczi, in: *Erd. Muz.*, XLVI, 1941, p. 199-206; M. Macrea, M. Rusu, in: *Dacia N.S.* IV, 1960, p. 201-229; Al. V. Matei, in: *Acta MP.* X, 1986, p. 126-128; Idem, in: *Acta MP.* XII, 1988, p. 158-160; H. Pop, in: *Acta MP.* XVII, 1993, p. 91-105.

8. Colectivul format din cercet. M. Rusu (Institutul de Arheologie și Istoria Artei, Cluj-Napoca), H. Pop, I. Bejinariu (MIAZ) a investigat punctul „Cetate” începând cu anul 1992, rezultatele fiind comunicate în cadrul sesiunilor anuale de rapoarte de săpături de la Constanța – 1993, Satu-Mare – 1994. Pentru cercetările mai vechi vezi Al. V. Matei in: *Acta MP.* III, 1979, p. 17-20, 23-25, 26-31, 38-40 cu toată bibliografia la acea dată.

9. S. Dumitrașcu, V. Lucăcel, *Op. cit.*, p. 11-13; I. Glodariu, *Arhitectura dacilor*, Cluj-Napoca, 1983, p. 109, 119.

10. Această nouă și diferită descriere a fortificației survenite în urma unor recente sondaje și verificări executate la acest obiectiv în anul 1992, rezultatele fiind comunicate la Sesiunea anuală a MIAZ – noiembrie 1993.

11. S. Dumitrașcu, V. Lucăcel, *Op. cit.*, p. 9-10.

12. Al. V. Matei, in: *Acta MP.* X, 1986, p. 128.

de două palisade pe tălpi paralele, situate la distanțe variabile între ele (de la 5 la 10 m.). Într-un singur punct (S. 1/1993) situat la estul platoului, distanța dintre tălpi este de numai cca. 0,5 m. (pl. 7 a). Este și zona cea mai greu accesibilă a dealului unde nu s-a săpat nici șanț în fața fortificației. În toate celelalte cazuri (pl. 5 și 6) șanțul este prezent fiind situat la baza palisadei la o distanță de 3,5 - 7 m. de aceasta. Deschiderea șanțului este și aceasta variabilă depinzând de poziția acestuia față de căile de acces. În zona mai expusă șanțul are deschideri de 2-3 m. și adâncimi de 1,3-1,5 m., pe când în zonele mai puțin periclitare șanțul este mult mai modest având o deschidere de 2 m. și o adâncime de 0,7 - 0,8 m. (zona estică, pl. 5 b). Lățimea tălpilor de susținere a palisadei este de 0,3-0,6 m., șanțul de implantare a acestora adâncindu-se în stâncă până la 0,8 m. Cele două palisade paralele erau prinse între ele, probabil, cu bârne transversale susținute de stâlpi ai căror urne a fost surprinse uneori. Actuala stare de conservare sugerează existența în antichitate a unei fortificații puternice care însă nu avea o înălțime deosebită fiind construită în mare parte după un mai modest model al fortificației de castru roman din pământ. Deși panta accentuată și lungă a dealului făcea deosebit de anevoioasă orice tentativă inamică totuși s-a recurs la fortificarea întregului platou și la săparea unui șanț în fața fortificației din lemn și pământ pe aproape întreg traseul acesteia, traseu lung de 1 km. Mai mult, la o distanță de 25 m. de aceste elemente de fortificație, pe panta vestică a dealului orientată spre Poarta Meseșană, fiind cea mai ușor accesibilă a fost săpat un șanț lung de 235 m. Șanțul (pl. 7 b) are 3 m. deschidere la gură și o adâncime de 1,3 m. fiind prevăzut foarte probabil, în spate, cu o palisadă implantată pe un val scurs ulterior în șanț datorită pantei foarte accentuate.

Este greu de precizat dacă cele două fortificații descrise au funcționat simultan. Datarea ambelor fortificații ridică serioase probleme de ordinul evidenței strict arheologice. Dacă pentru cea de-a doua nu sunt discuții, cea de sus, care închide întreg platoul superior, suscită controverse. Sistemul de construcție este roman, dar în toate cele 9 puncte în care a fost sondată nu a fost descoperit nici un element de datare a fortificației în epoca romană. În unele cazuri însă acest argument nu este relevant.

Fortificarea integrală, dar neuniformă, diferențiată a platoului superior al Măgurii este un argument pentru datarea incintei în epoca dacică. Singurul argument împotriva acestei atribuirii cronologice ar putea fi suprafața imensă fortificată (7 ha.), dar condițiile specifice ale locului obligau automat la închiderea întregii suprafețe și nu doar a unei părți oarecare. În unele zone au fost surprinse urme de incendiere ale fortificației, care însă nu pot fi puse în relație cu vreun eveniment politic al vremii.

Cel de-al treilea punct luat în discuție este fortificația de pe dealul „Cetate” situat la N deasupra orașului Șimleu Silvaniei. Locul „Cetate” este un deal avansat spre S al complexului de dealuri ce formează Măgura Șimleului. Punctul se prezintă ca un mamelon cu altitudine maximă de 271 m. legat de restul dealurilor cu o șa lată de 30 m., lungă cca. 100 m., dominând întreaga

Depresiune a Șimleului, având vizibilitatea directă cu punctele de trecere menționate la început. Deși nu este cel mai important punct cu descoperiri Latene, din complexul de locuiri legat de Măgura Șimleului, dealul „Cetate” a început să fie investigat sistematic începând cu anul 1992 continuând până inclusiv în acest an, datorită poziției sale strategice excelente de care beneficiază¹³.

Fortificația și locuirea de pe „Cetate” se constituie a fi o mică acropolă a unei așezări civile situate la baza dealului, identificată ipotetic cu Dacidava menționată de Ptolemeu¹⁴. În urma campaniilor arheologice au fost identificate două zone de fortificare a dealului în Latène D.

Cea dintâi este mamelonul superior al dealului, La baza unei pante de 20 m. de platou superior, unde se află o fortificație medievală din piatră, au fost surprinse urmele unei palisade simple cu stâlpi așezați aproape unul lângă celălalt, groși de 0,3-0,5 m., înfiți într-un val la 2 m adâncime (pl.8). La baza valului a fost un șanț la 3 m. mai jos de palisadă. Șanțul are o deschidere de 1,5 - 2 - 3 m. la gură și adâncime de 1,5 m., având icul retezat. În spatele palisadei au fost sesizate urme de locuire dacică (cuptor cu groapă de deservire) cea ce sugerează o permanență în spatele fortificației. Lățimea drumului de rond din spate este de 3-4 m. fiind prevăzut probabil cu acoperiș sprijinit de fortificație și pe o talpă descoperită la marginea interioară a drumului de rond. Această incintă fortificată (un oval cu diametrele de 80 x 60 m.) închide mamelonul superior al dealului al cărui platou superior a fost și el probabil fortificat în epoca dacică, dar nivelările medievale au distrus orice urmă de amenajare a vârfului dealului.

Cea de-a doua zonă de fortificare a dealului¹⁵ este șaua de legătură, singura cale de acces spre mamelonul superior (pl. 9). Astfel la cca. 60 m. de incinta descrisă anterior, pe șaua de legătură au fost săpate, în Latène, două șanțuri care barează calea de acces (pl.10.).Lucrările agricole moderne au deteriorat considerabil valurile ridicate în spatele acestor șanțuri. Primul șanț, cel exterior, are o deschidere de 2 m. și o adâncime actuală de 0,7 m având o formă tronconică, deci cu o lățime la fund de 1,2 m. În spatele acestui șanț, la 4 m. distanță, a fost ridicat un sistem de palisade, de fapt un zid din lemn cu umplutură din pământ, menit a suplini dimensiunile modeste ale șanțului. Construcția constă în 4-5 rânduri de stâlpi dispuși la 0,2-0,5 m. unul de celălalt. Rândurile de stâlpi, paralele cu șanțul, sunt prinse transversal între ele cu bârne late de 30-40 cm., care unesc pe toată lățimea cele 4-5 palisade simple. Întreaga construcție rezultată are lățimea la baza de 8 m. (pl. 10). Înălțimea este greu de apreciat datorită degradărilor menționate. În spatele paramentului interior al construcției roca locală este îndreptată pe 2 m. după care urmează șanțul interior lat la gură de 3,5 m. și adânc de 1,2 m. cu fundul alveolat. Deasupra șanțului la 7-8 m. distanță, cu o diferență de nivel de 3,5 m., se afla palisada

13. Vezi nota 8 supra.

14. S. Dumitrașcu, I. Căbuz, în: *Lucrări științifice*, 1971, p. 28 sqq; S. Dumitrașcu, în: *Crisia*, 1971, p. 40-46.

15. Investigarea acestei zone a fost efectuată în primăvara anului 1994.

simplă corespunzătoare acestui șanț. Stâlpii au un diametru de 0,4 m., situați la o distanță de 1,4 m. unul de celălalt (doi au fost surprinși, dar zona este foarte afectată de lucrările agricole). În icul șanțului din fața acestei palisade, pe lângă ceramica și cenușa rezultată de la incendierea palisadei, au fost descoperite și oase umane izolate (fragmente de calotă craniană, mandibulă cu evidente urme de lovire din antichitate) căzute cu siguranță odată cu dezafectarea fortificației¹⁶. Prezența cenușii, lipsa lipiturii de lut, explică sfârșitul ambelor fortificații de pe șa și faptul că palisadele n-au fost făcute cu lut în vederea unei mai mari rezistențe la foc. Ambele fortificații au funcționat simultan, sprijinindu-se una pe cealaltă. Între acestea și cele de pe mamelonul superior este greu de făcut o relație. Cert este faptul că la un moment dat cele din urmă sunt dezafectate, probabil în momentul extinderii ariei fortificate și anume când a fost barată șaua cu cele două șanțuri. Datarea fortificațiilor este asigurată pentru sec. I d. H. cu fibule puternic profilate.

După cum s-a putut observa, deși s-au luat în discuție doar trei obiective arheologice, mai bine cercetate, nu lipsește diversitatea în ceea ce privește sistemele de fortificare. Deși aceste elemente de fortificare se combină și se suplinesc între ele în cadrul aceluiași obiectiv, observăm totuși caracterul diferit al acestor situri arheologice apărute de aceleași tipuri de fortificații. La o fortificație independentă cum este Marca întâlnim atât palisada simplă cât și cea complexă (zidul casetat din lemn cu piatră și pământ), întâlnim dubla circumvalație cu șanțurile adiacente. Dublarea o întâlnim și la Moigrad sau Șimleu cu aceleași elemente constructive, deși caracterul obiectivelor cercetate este diferit (câmpul de gropi de pe Măgura Moigradului; acropola de la Șimleu – reședința aristocrației locale sau un refugiu al populației așezării de la poalele fortificației).

Această unitate în conceperea arhitecturii militare dacice din Depresiunea Șimleului nu poate fi disociată de o strategie bine conturată care trebuia să asigure securitatea zonei aflate sub protecția fortificațiilor menționate.

Tocmai supravegherea și blocarea principalelor căi de acces în Depresiunea prin ridicarea de fortificații la Marca („Cetate”), Tusa („La Șanțuri”), Stârciu („Cetate”), Moigrad („Măgură”, „Citera” 1-2, „Poguior”), Șimleu Silvaniei („Cetate”, „Observator”, Uliul cel Mic”) este un argument în favoarea ipotezei că a existat un sistem defensiv coerent conceput printr-o îmbinare de microsisteme de fortificații (cazul Măgurii Moigradului cu punctele fortificate din jur: „Citera 1-2”, „Poguior”, Șimleul cu punctele „Cetate”, „Uliul cel Mic”, „Observator”) menite a supraveghea variantele anticului drum al sării, pentru a proteja complexul de așezări și fortificații de pe Măgura Șimleului, centrul în jurul căruia gravitează celelalte puncte amintite, întreaga zonă, adică Depresiunea Șimleului constituindu-se probabil într-o uniune tribală la NV-ul extrem al statului dac din vremea lui Decebal, racordându-se foarte probabil la sistemul defensiv¹⁷ realizat în preajma cuceririi romane de ultimul rege al Daciei.

16. Cazul nu este singular, vezi Poiana și scena de pe Columna lui Traian în care se observă capete umane expuse pe ziduri de cetăți dacice.

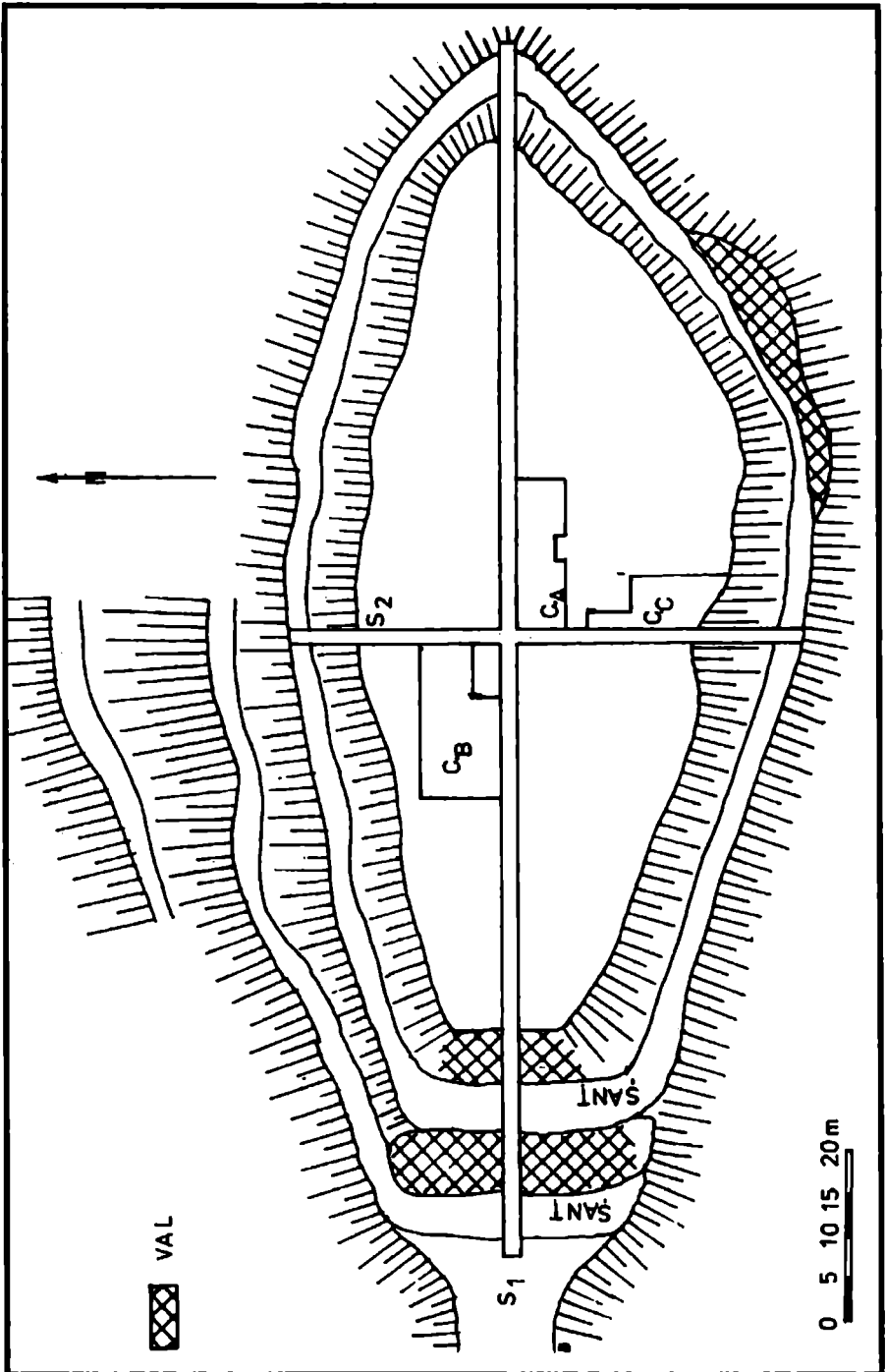
17. I. Glodariu „In Acta M.N., 19, 1982, p. 23-38.

ANEXA I – LISTA LOCALITĂȚILOR CU DESCOPERIRI DACICE DIN JUDEȚUL SĂLAJ *

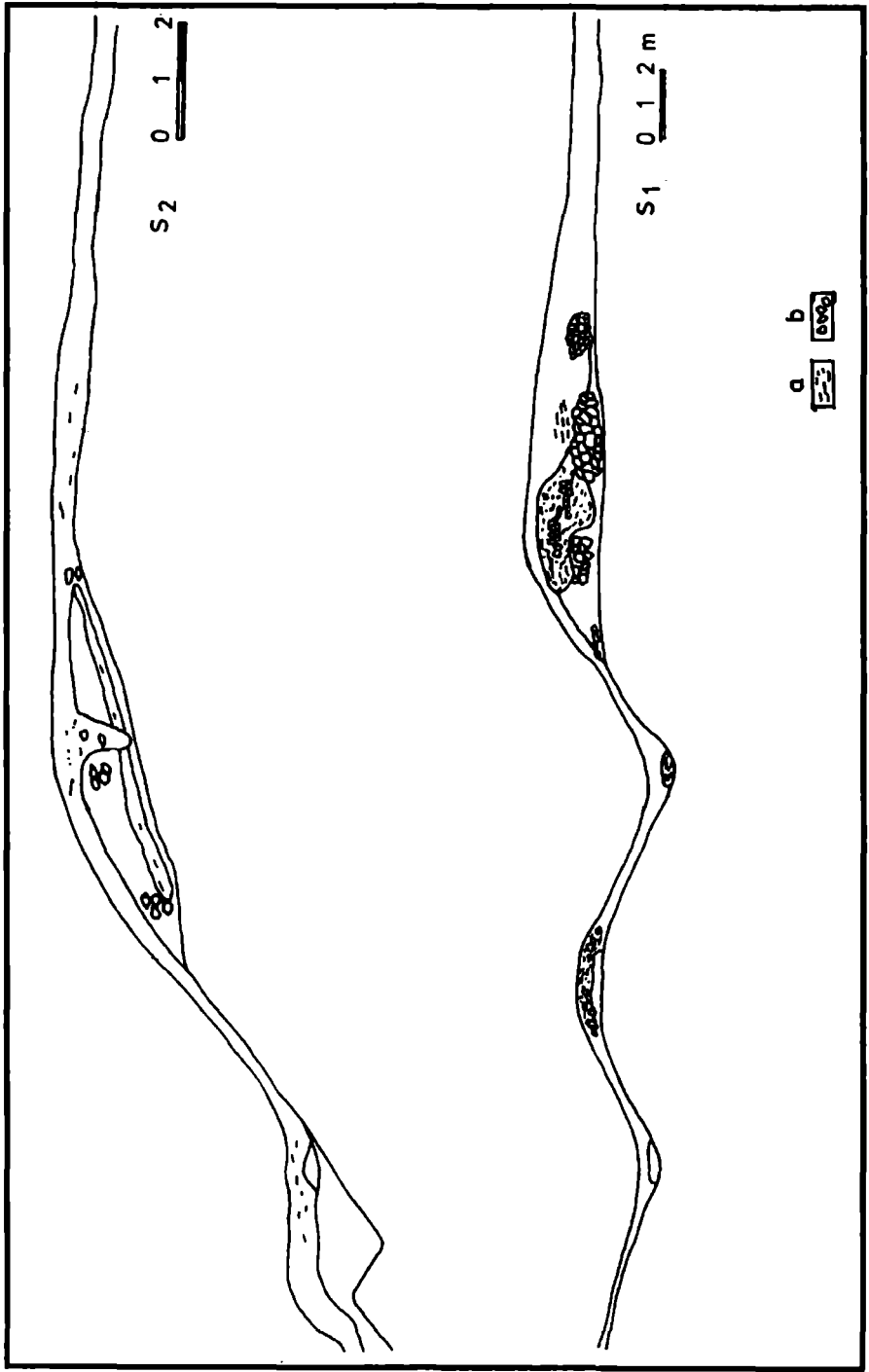
1. BĂDĂCIN	21. RĂSTOCI
2. CEHEI	22. RECEA
3. CRASNA	23. ROGNA
4. CUCEU	24. ROMÂNAȘI
5. DOBA MARE	25. RUGINOASA
6. DOMNIN	26. SĂRMĂȘAG
7. FETINDIA	27. SÂMPETRU ALMAȘULUI
8. GALPÂIA	28. STANA
9. HOROATU CRASNEI	29. STÂNA
10. LOMPIRT	30. STÂRCIU
11. MARCA	31. ȘIMLEU SILVANIEI
12. MARIN	32. TUSA
13. MESEȘENII DE SUS	33. UGRUȚIU
14. MIRȘID	34. VALEA CIURENILOR
15. MOIGRAD	35. VĂDURELE
16. NUȘFALAU	36. VÂRȘOLȚ
17. ORTELEC	37. VOIVODENI
18. PERICEI	38. ZALĂU
19. PETRINDU	39. ZALHA
20. PORT	40. ZĂUAN

* După Al. V. Matei, in: Acta MP. III, 1979, p. 11-40 și Acta MP. X, 1986, p. 95-117 cu completările ulterioare ale subsemnatului. Numerele corespund celor de pe planșa 1.

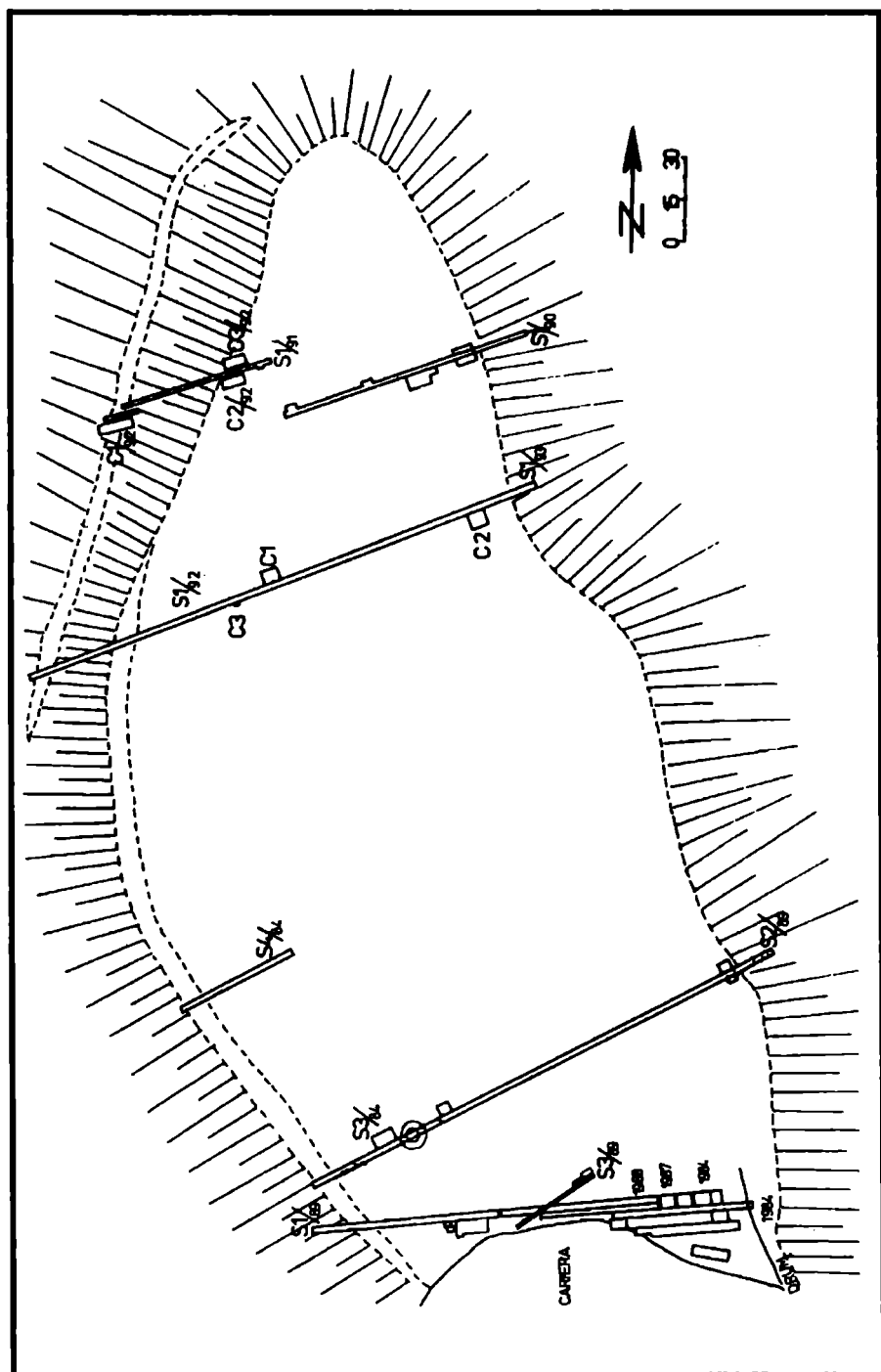

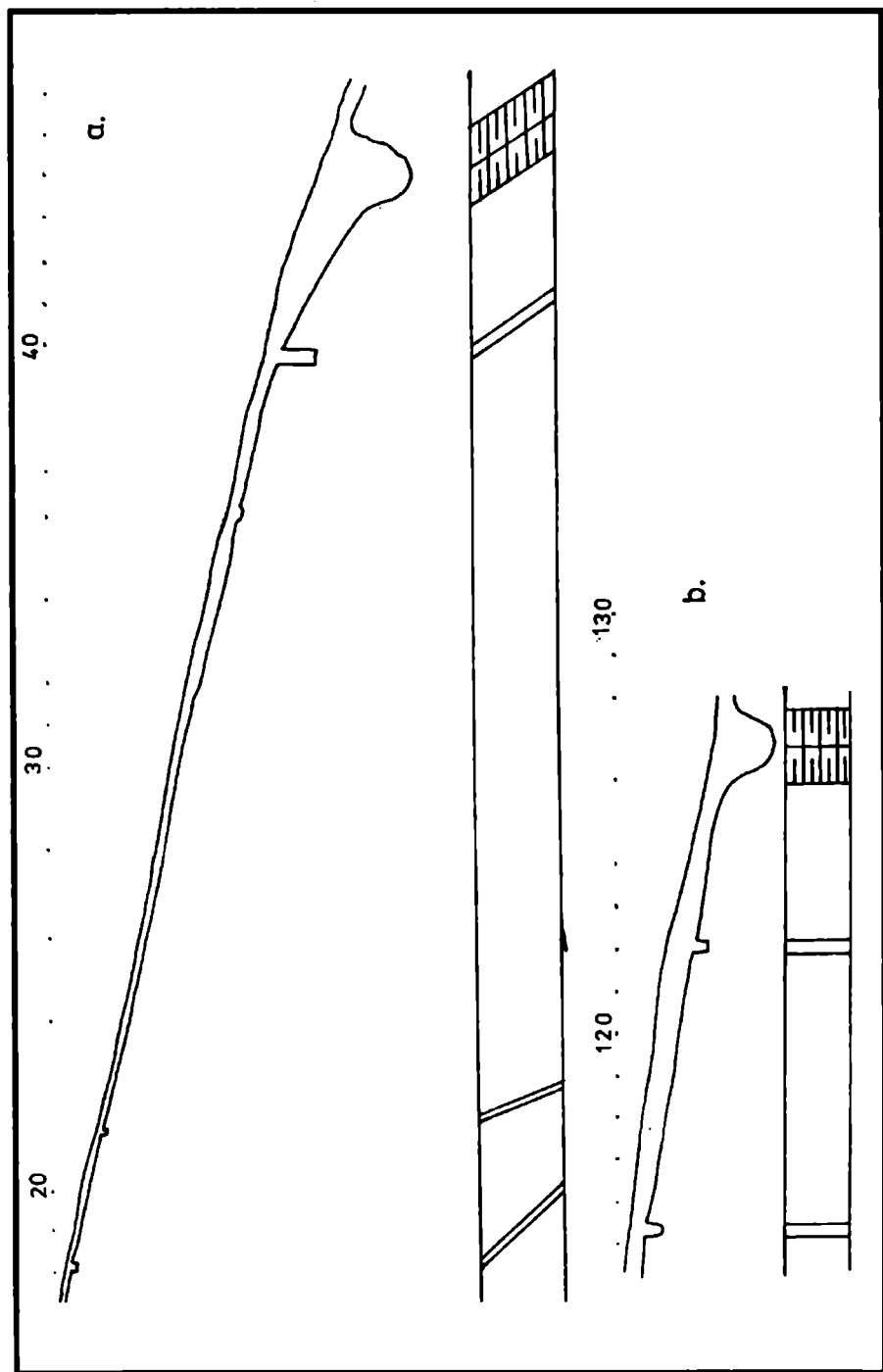

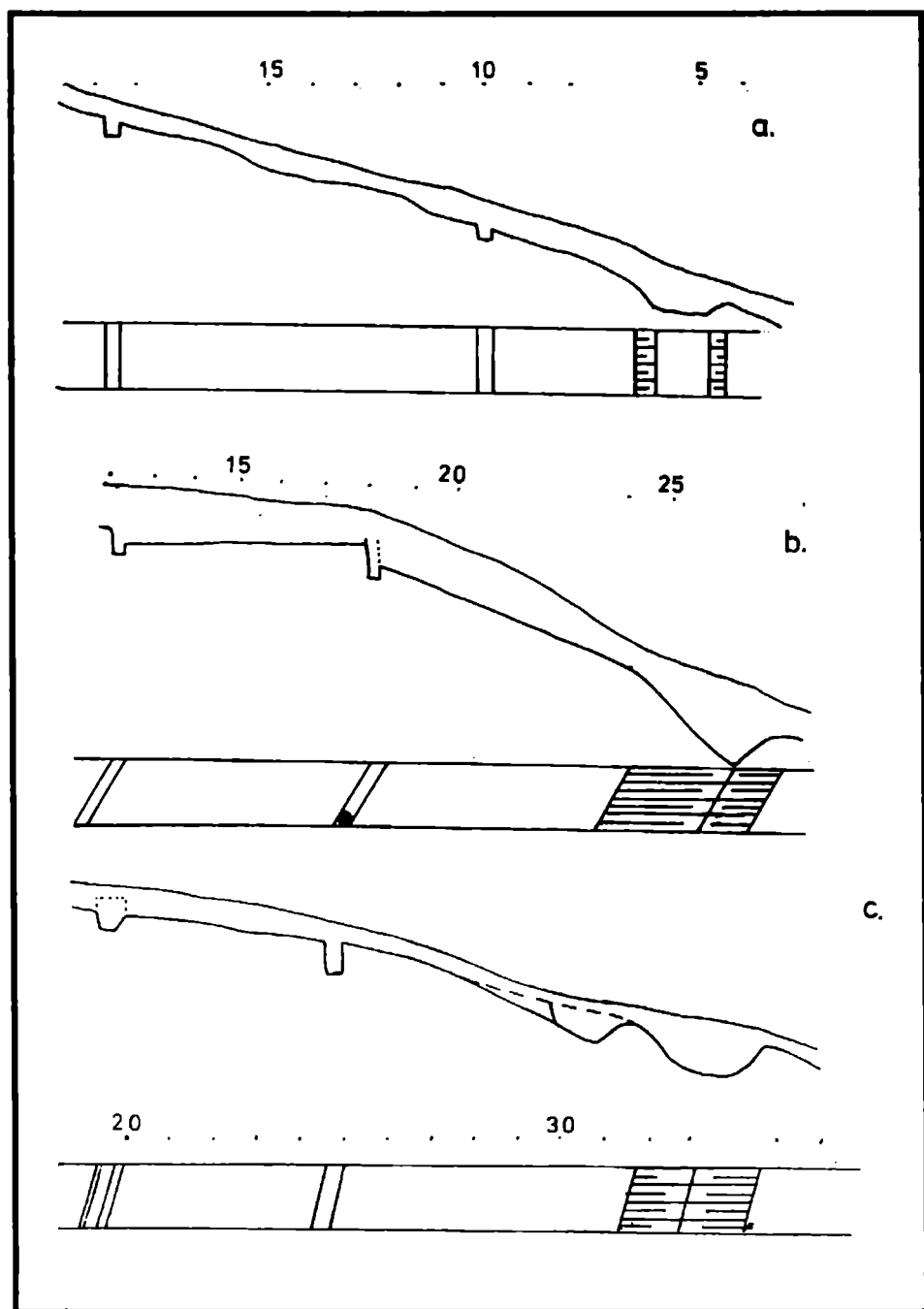
H. POP - Sisteme defensive dacice in Depresiunea Șimleului

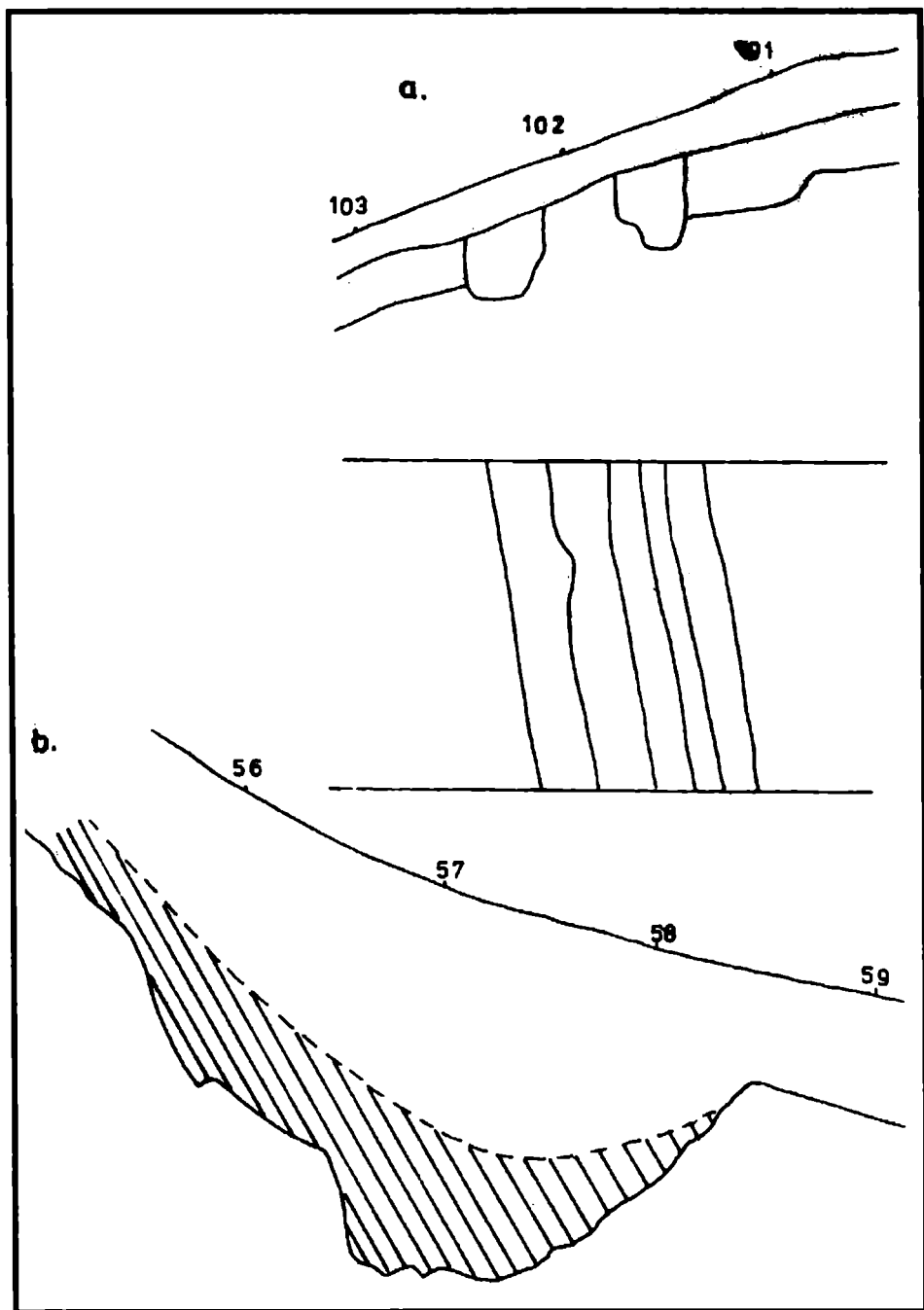
H. POP - Sisteme defensive dacice în Depresiunea Șimleului

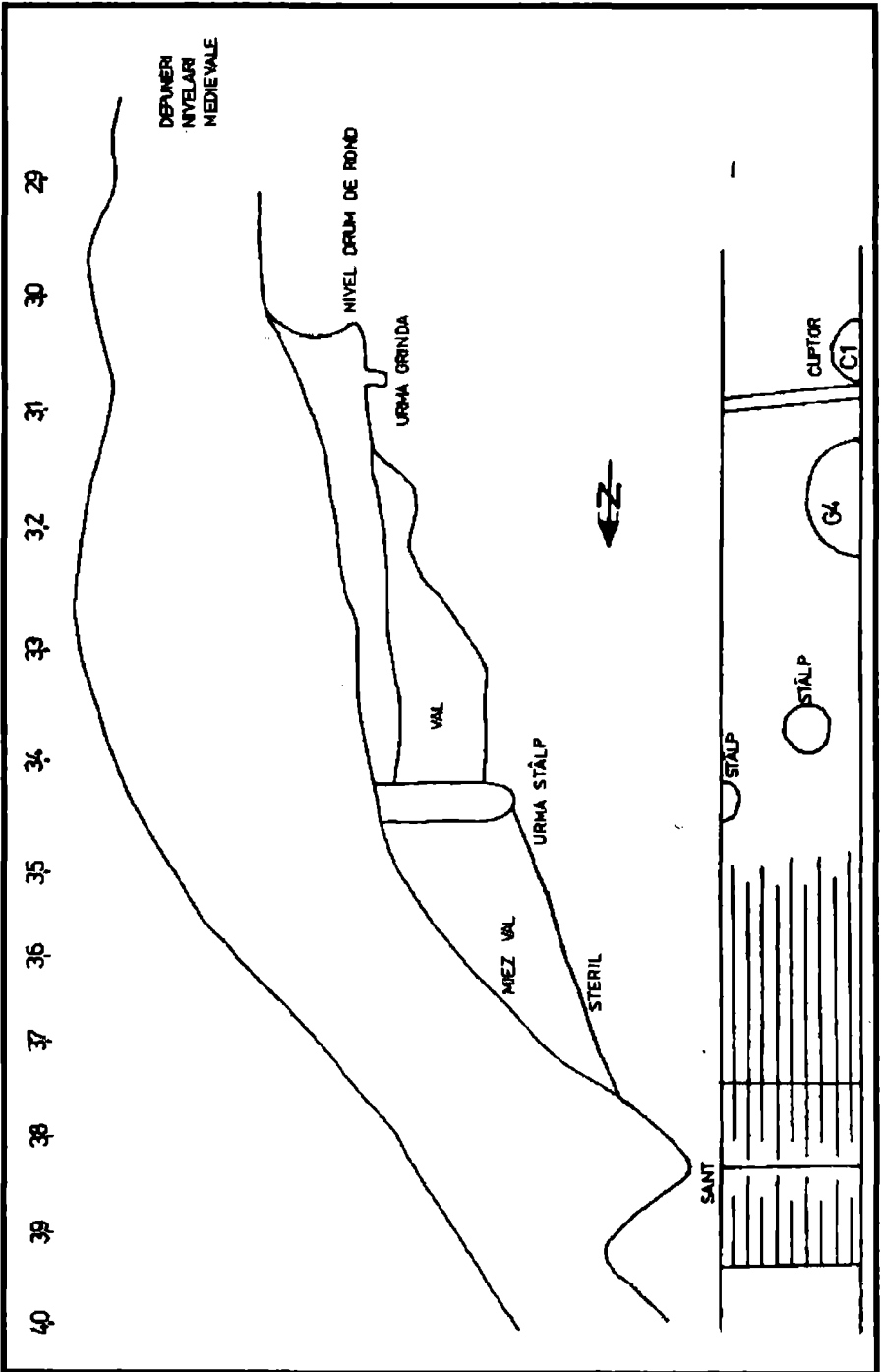
H. POP – Sisteme defensive dacice în Depresiunea Șimleului

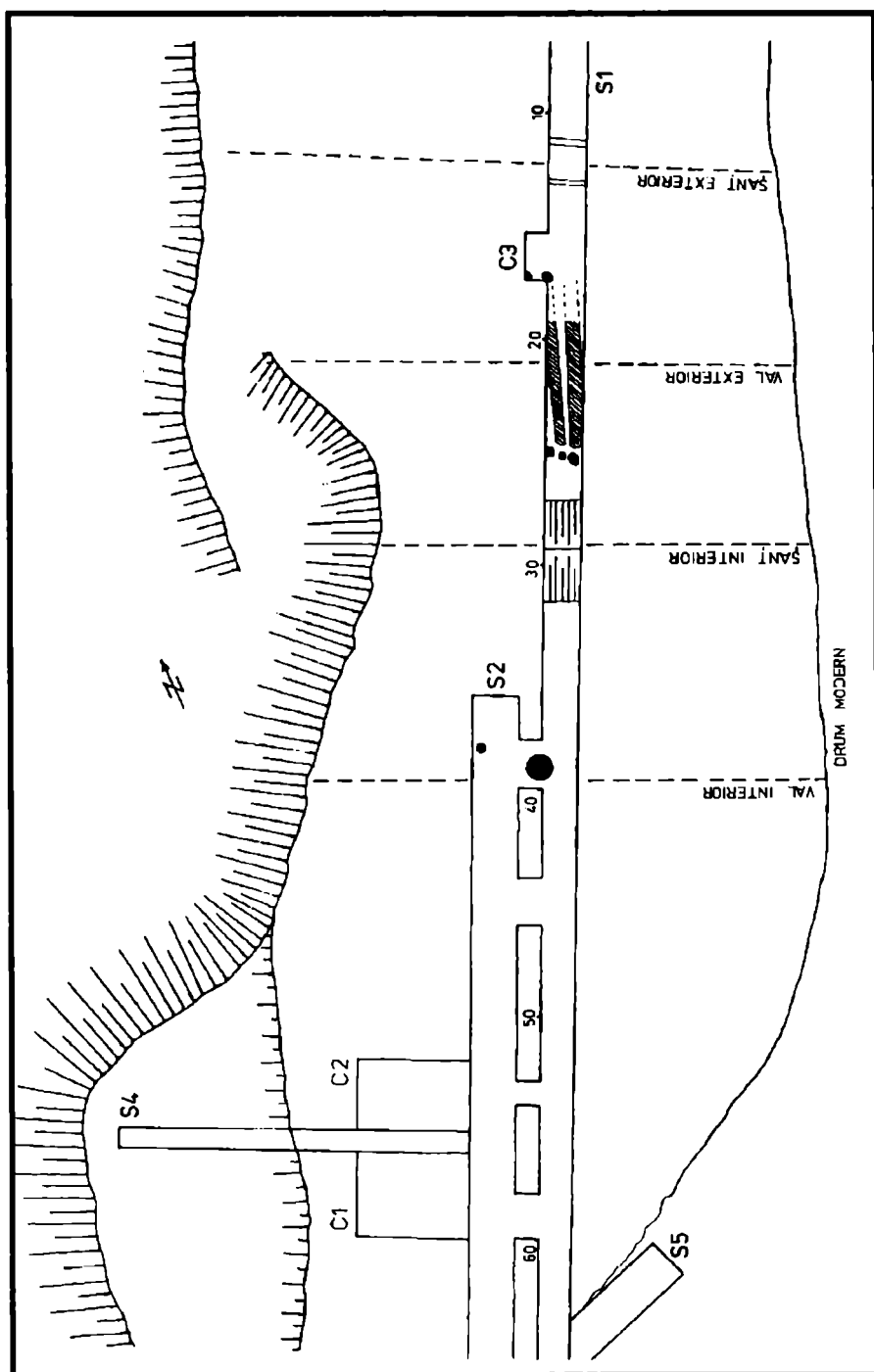
H. POP – Sisteme defensive dacice în Depresiunea Șimleului

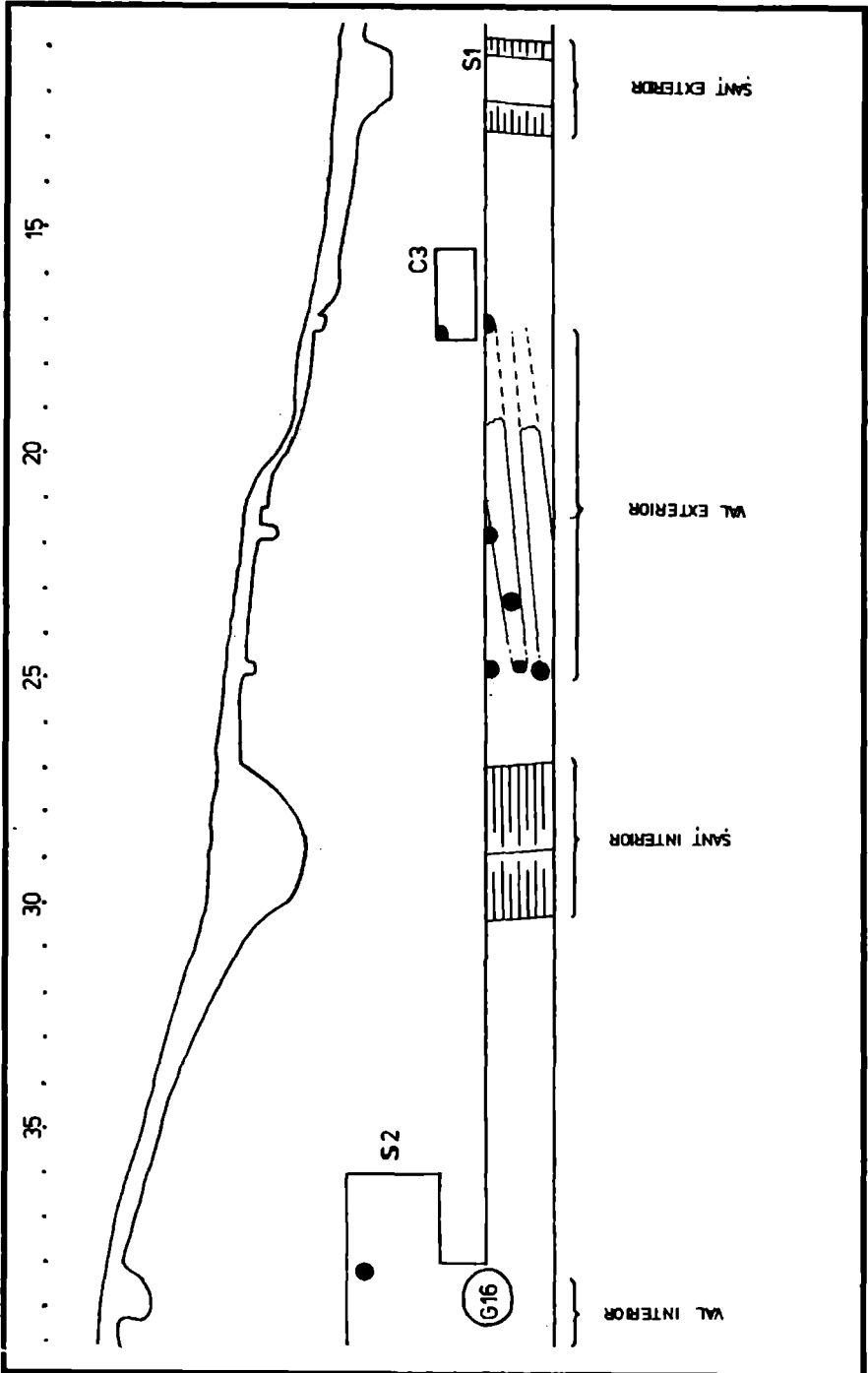
H. POP – Sisteme defensive dacice în Depresiunea Șimleului

H. POP – Sisteme defensive dacice in Depresiunea Şimleului

H. POP – Sisteme defensive dacice în Depresiunea Șimleușului

H. POP – Sisteme defensive dacice în Depresiunea Șimleului

***DACIAN DEFENSIVE SYSTEMS IN SIMLEU'S SURROUNDINGS
(SĂLAJ DISTRICT)***

R é s u m m é

This study tries to communicate, inform about three of archeological objects much more investigated from Sălaj district: Marca, Moigrad, Simleu Silvaniei.

In connection with these we can observe a variety of using of different elements and sort of fortifications.

Although the character of these three objects is different, among all these cases we meet the same systems and techniques of fortify, dated between I century BC and I century AD.

All these systems and microsystems were specially created for protecting the settlements, dwellings from the imposing Măgura of Simleu, the centre, nucleus, of an important and powerful union of tribes from the western extremity of Decebal's Dacian state.